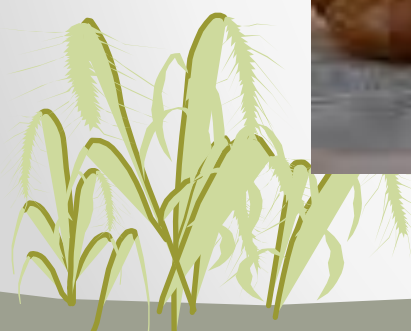

משנה מסכת שבת

פרק ב' משנה ה'

כתיבה: צוות פיקוח תושב"ע
עריכה: יעל ניסנבוים- אולפנת גילה
מדריכה מחוזית- מחוז ירושלים

רקע למשנה

כלל הוא: "פיקוח נפש דוחה את השבת"
(יומא פה ע"ב).

ברישא של המשנה נאמר שלצורך הצלת
נפש מותר לעשות פעולות שבדרך כלל
אסור לעשותן בשבת, כמו כיבוי נר בשל
סכנה צפויה.

בסיפא של המשנה יש דיון בשאלה מה הדין אם אדם כיבה נר מסיבה אחרת,
כגון מפני שהוא חס על השמן או על הפתילה ורוצה לשמור את השמן או הפתילה לפעם אחרת.
חלקו בדבר תנא קמא ור' יוסי. מחלוקתם קשורה למחלוקת תנאים אחרת בשאלה על דינו של אדם שעשה
מלאכה שאינה צריכה לגוף המלאכה, האם יהיה חייב או פטור.

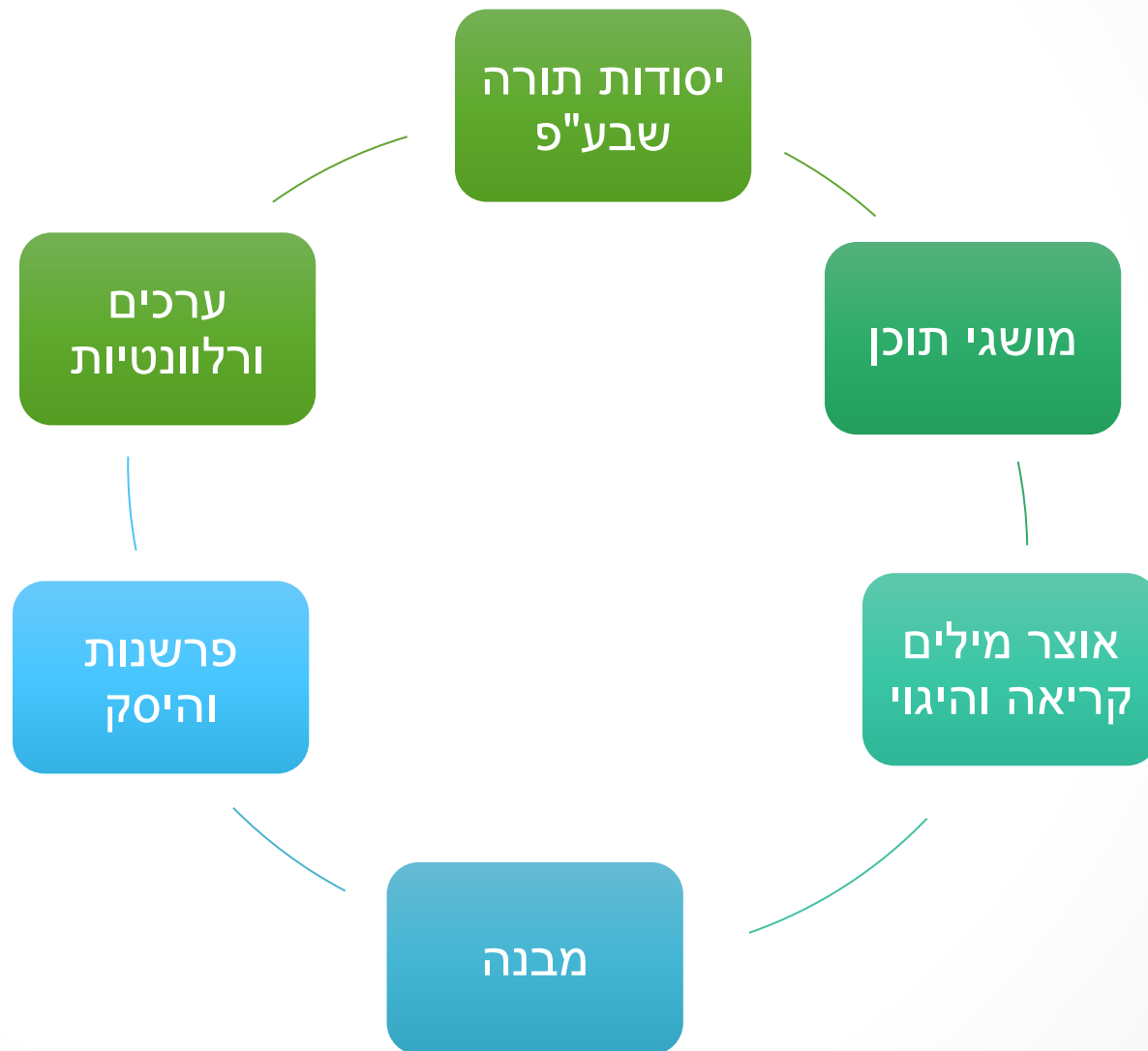
מסכת שבת- פרק ב' משנה ה'

המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני עובדי כוכבים,
מפני לסטים, מפני רוח רעה, ואם בשביל החולה שיישן - פטור.
כחם על הנר, כחם על השמן, כחם על הפתילה, חייב.
ורבי יוסי פוטר בכולן,
חוץ מן הפתילה, מפני שהוא עושה פחם.

ששת ההישגים בהוראת משנה

הישג 1- יסודות תורה שבעל פה-

הישג 1- מתורה שבכתב לתורה שבעל פה

"אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא יח, ה)

הרישא של המשנה עוסקת בפרטי ההלכה הקשורים לכלל ההלכתי: "פיקוח נפש דוחה את השבת" (יומא פה ע"ב).

פירוש הכלל: יש רשות או אף חובה לחלל שבת או חג כדי להציל חיי אדם.

"דוחה" - השבת כביכול זזה הצידה.
לא כתוב שפיקוח נפש מתיר שבת.

רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה ג

ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, שנאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא יח, ה), ולא שימות בהם. הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם. ואלו המינים [=הכופרים] שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר: "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" (יחזקאל כ, כה).

הרמב"ם מסביר את מקורו ומשמעותו של הכלל "פיקוח נפש דוחה את השבת". התורה היא תורת חיים, ועל כן יש לחלל את השבת על מנת לחיות ולהמשיך לשמור תורה ומצוות.

הישג 2- מושגי תוכן ובסיס

הישג 2- מושגי תוכן ובסיס

"פטור" – בדרך כלל, במסכת שבת, המילה 'פטור', הכוונה שאסור לעשות את המלאכה הזו לכתחילה, אבל בדיעבד אם עשה – פטור (פטור אבל אסור)

במקרים שלפנינו ברישא של המשנה, משמעות המילה 'פטור' מיוחדת, כוונתה: מותר לכתחילה לעשות פעולה זו והעושה אותה לכתחילה פטור. (גמ' שבת ל ע"א).

מלאכה שאינה צריכה לגופה – אחד מהתנאים של מלאכת מחשבת, היא מלאכה הצריכה לגופה.

אדם עושה מלאכה לתכלית אחרת מהמטרה האסורה (משנה שבת י, ה). מלאכה שאין לאדם תועלת מגוף המלאכה עצמה אלא בדבר צדדי ממנה. כגון: החופר בור בשבת מכיוון שצריך את העפר שיצא ממנו ולא בשביל הבור שחפר

הישג 3- אוצר מילים

הישג 3- אוצר מילים

"מתיירא" - מפחד

"ליסטים" - גנבים, שודדים

"כחס" - קיצור של המילים כי חס , כיבה את הנר בגלל שהוא חס,
חמל על הנר

הישג 4- מבנה המשנה

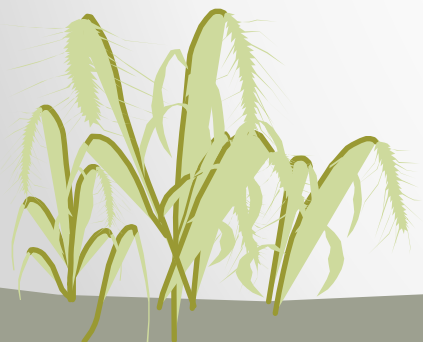
הישג 4- מבנה המשנה

רישא- מצבים בהם מותר
כיבוי אש בשבת בשל פיקוח
נפש

המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני עובדי כוכבים,
מפני לסטים, מפני רוח רעה, ואם בשביל החולה שיישן - פטור.

סיפא- מחלוקת לגבי מקרים
של כיבוי אש כדי למנוע
הפסד

כחס על הנר, כחס על השמן, כחס על הפתילה, חייב.
ורבי יוסי פוטר בכולן,
חוץ מן הפתילה, מפני שהוא עושה פחם.

הישג 4- מבנה המשנה

רישא של המשנה

המשנה לא חוזרת על עצמה.
המילים בסוגריים משלימות את המילים החסרות בביכול

דין	מקרה	אומר
[פטור]	המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני גויים,	[תנא קמא]
[פטור]	מפני לסטים,	[תנא קמא]
[פטור]	מפני רוח רעה	[תנא קמא]
פטור	ואם בשביל החולה שיישן	[תנא קמא]

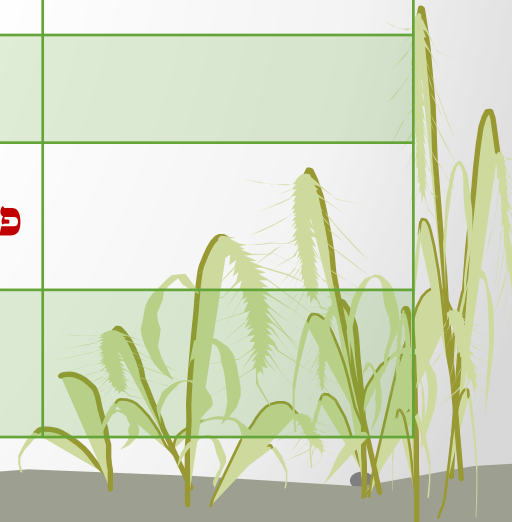
[המכבה את הנר.....]

ברישא של המשנה ארבעה מקרים.
בכל מקרה מופיע מטרת כיבוי הנר,
והדין בכל המקרים- פטור

הישג 4- מבנה המשנה

סיפא של המשנה

טעם	דין	מקרה	אומר
	[חייב]	כחס על הנר	[תנא קמא]
	[חייב]	כחס על השמן	
	חייב	כחס על הפתילה	
	[פוטרי]	[כחס על הנר]	ורבי יוסי
	[פוטרי]	[כחס על השמן]	
פוטרי בכולן		[כחס על הפתילה]	
	[חייב]	מפני שהוא עושה פתח	חוץ מן [המכבה את] הפתילה

הישג 5- פרשנות והיסק

הישג 5- פרשנות והיסק

בסיפא של המשנה מופיעה מחלוקת בין תנא קמא לרבי יוסי במקרים שבהם מכבה את הנר מסיבות שונות, שהן אינן לצורך פיקוח נפש (כמו ברישא), כגון: מכבה כדי לא לבזבז שמן וכו'.

במקרה שבמשנה לפנינו מדובר על אדם שכיבה את האש מפני שהוא רוצה לחסוך את הנר, או את השמן או הפתילה, ולא מפני שהוא רצה בכיבוי האש- (המכבה הוא אחד מל"ט אבות מלאכה)

מחלוקת זאת מבוססת על מחלוקת תנאים אחרת בין ר' יהודה לר' שמעון, בשאלה מה הדין כשאדם עושה בשבת אחת מל"ט מלאכות שאינה צריכה לגופה, כלומר הוא עושה מלאכה לתכלית אחרת מהמטרה האסורה (משנה שבת י, ה).

ור' יוסי סובר כמו ר' שמעון שהעושה מלאכה שאינה צריך לגופה פטור.

תנא קמא במשנתנו סובר כר' יהודה שהעושה בשבת מלאכה שאינה צריך לגופה - כלומר: העושה מלאכה לצורך שונה מהתכלית האסורה - חייב

הישג 5- פרשנות והיסק

באיזה מקרה מסכים רבי יוסי
עם תנא קמא שהמכבה יהיה
חייב?

במקרה האחרון המופיע במשנה,
המכבה את הנר, כשכוונתו במקרה זה לכבות
כדי לשרוף מעט את הפתילה, כדי שבפעם
הבאה הפתילה תדלק יפה.

והרי זו **מלאכה שצריכה לגופה**,
ומתקיימת בכך מלאכת מחשבת, משום
שזו התכלית של מלאכת מכבה שחייבים
עליה, ולכן במקרה זה גם לפי ר' יוסי
חייב.

הישג 5- פרשנות והיסק

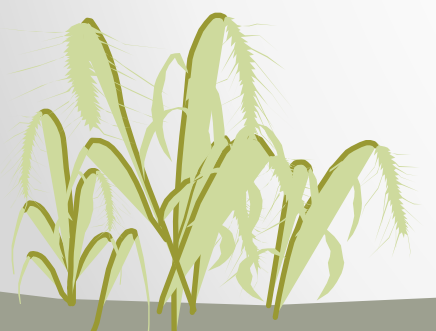

הרמב"ם מסביר את ההתאמה שבין מחלוקת תנא קמא ור' יוסי
במשנתנו לבין מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון בעניין **מלאכה**
שאינה צריכה לגופה, ומדוע כשחס על פתילה מודה ר' יוסי
שחייב.

הרמב"ם על משנה מסכת שבת פרק ב משנה ה

כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב,
כל זה לדעת ר' יהודה שאומר **מלאכה שאינה צריכה לגופה** חייב עליה, ולפיכך
אומר שהוא חייב, ואף על פי שאינו מתכוין לעצם כבוי הנר אלא כדי שלא ישרף
החרס של נר או כדי שלא יכלה השמן או הפתילה.
ור' יוסי אומר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, ולפיכך הוא פוטר בכולן
חוץ מן הפתילה, ובתנאי שיתכוין להבהב מה שגשרף ממנה כדי שתאיר
כשתודלק פעם שניה אור יפה. ולפיכך נעשית מלאכה שצריכה לגופה. ואין הלכה
כר' יוסי.

הישג 6- ערכים ורלוונטיות- תורת חיים

הישג 6- ערכים ורלוונטיות

המשנה ברישא עוסקת אחד מתנאי מלאכת מחשבת:

מלאכה הצריכה לגופה

לדעת רוב הפוסקים נפסקה הלכה כר' שמעון

שמלאכה שאינה צריכה לגופה- פטור

במשנה נאמר: "ור' יוסי פוטר בכולן".

הכלל בהלכות שבת הוא שבכל מקום

(למעט שלושה מקרים, שאחד מהם במשנה שלפנינו) שבו הדין הוא

פטור, הכוונה היא ש**פטור** (מעונש) אבל אסור

רמב"ם הלכות שבת פרק א הלכה ג:

וכל מקום שנאמר שהעושה דבר זה **פטור** הרי זה **פטור** מן **הכרת**, ומן **הסקילה**, ומן **הקרבן**. אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת, ואיסורו מדברי סופרים, הרחקה מן המלאכה. והעושה אותו בזדון, מכין אותו **מכת מרדות**.

כרת- העובר במזיד על

איסור מלאכה בשבת

מהתורה

סקילה- העובר במזיד עם

עדים והתראה

קרבן- העובר בשוגג חייב

קרבן חטאת

מכת מרדות- עונש מלקות

שמלקים את העובר על איסור

דברי חכמים